

„Vse dobro“, odgovori, „samo —“

„Kaj?“

„Izpustil ga je car, saj mu ni verjel!“

Jezno je Mara udarila z nogo ob tla. „Tega se pa nisem nadjala“, djala je na pol glasno.

„Upokoji se, caričina“, djal je Tomić, „nezaupnost je vendar le vsejana v Lazarjevo serce“.

Globoko se je zamislila Mara; zato ni slišala, kaj je djal Tomić. „Tako pa nič drugače ne“, spregovorila je. Do tega je vse, da bi se ljudstvo ne uhladilo. Tomić!“ obrnila se je, „še danes moraš čez Balkan. Vzemi ta-le perstan, pokaži ga Amuratu, saj ti bo verjel. Reci mu, ako nemudoma pride čez Balkan, pa je zmaga potlej gotovo njegova.“

Tomić je začel misliti, če bi šel ali ne.

„No, kaj se obotavljaš?“ upraša ga Mara nesterpljivo, ali s smehom je nadaljevala: „Kedar bode vse v kraji, potlej bomo vidili, Tomić! — če bode tudi tak vitez, kakoršen je sluga.“

„Daj, milostiva!“ vskliknil je ves pokoren Tomić, ter segel po perstanu: „Uren kakor sokol je moj vranec! Predno drugič vtone solnce, doboš odgovor; z vetrom se bodem kosal!“ djal je in z večjo častjo, nego je bil stopil v šotor, sklonil koleno, poljubil caričino krilo, potlej pa kar šel. (Konec prihodnjič.)

Jesensko noč med slovenskimi polharji.

(Čertice iz življenja našega naroda.)

I.

Jaz imam eno zvir,
Ki teče ko hudir,
Ima dolge mustafe
Pa hude zobé.

Narodna uganjka.

Bilo je v nedeljo popoldne po keršanskem nauku. Kmečki so se zbrali pri ulnjaku; mirno sedé vlekli iz svojih pipic „korošic“ in pogovore imeli: o letašnji suši, kaj se bode spridilo, kaj si še opomoglo, ako Bog kmalo dežja dá; kako bo pšenica draga in druge reči. Žene pak so sedele in čepale v senci okoli stare žlamborske tepke, pomenkovaje se o kuretini, o prešičih in teličih; vse popoldne jim je jeziček tekkel, in marsiktero žensko so vlekle čez zobé.

Mene se je bila neka čemernost polotila. Celó knjiga me ni mogla razvedriti. Grem torej po stegnih, koder so živino gonili na pašo, brez namena kam in doklej. Na potu pa zalotim odraščeno moško mladino. Eni so skerbno metali in sterkavali krajcarje na klobuk in s klobuka, eni so gledali in s smehom in krikom naznanjali, kdo dobó, eni pak niso marali za igro, ampak so nekoliko stopinj proč sloneli na lesi in pogovarjali se.

Precej zavijem tjekaj. Največ jih je bilo tacih, ki so bili nekdam moji verstniki. „Dobro, da si prišel“, reče mi eden, ktereга smo Pavleta imenovali, „mislil sem te iskat iti.“

„Kaj je tacega?“

„Drevi gremo polhe lovit. Včasih si djali, da greš z nami, kedar pojdemo, danes lahko greš, če hočeš, da boš vidil, kako se po noči lové.“

Že od nekdam sem rad gledal v Valvazorji podobo, kako repat hudič z bičem v roci cele kupe polhov v divjem tiru goni po gozdu. Marsikje sem naletel na kaj pisanega o polnih.

Vsacemu pisavcu se je polh in polšja lov poetična zdela, tako da so djali, da si človek te divnosti prav misliti ne more, ako je ni sam skusil. Kranjski Slovenec sem, na dolenskem Kranjskem pod slamnato streho rojen, mislil sem si, pa tega še nisem vidil in sam doživel. Sram naj bi me bilo!

Zató mi je bila prilika prav všečna in priložna, tem bolj ker sem rad zahajal med starikove, koreníčaste in nepopačene Slovence, da bi se med njimi in iz njih navdal pravega narodnega jezika in značaja. Povedali so mi pa, da bode šel stari Terpek in Luka. „Ta dva ti bosta celo noč kvasila in pripovedovala, ako jih boš le hotel poslušati“, rekel mi je Pavle, ki je vedel, da jaz rad nadlegujem za pripovedke in povesti.

Ko se je storil mrak, sešla se je tudi mala družba polharjev za vasjó. Jaz med njimi. Na čelu je bil Mentor polharski, Terpek imenovan po očetu in očetovem očetu. Terpek je mož pri šestdesetih letih, pa terdneji od marsiktereга mlajšega.

Že od mladih nog mu je polšja lov in samostrine veliko veselje. Sicer prestavlja mož nekaj počasi svoje dolge noge; malo besedi navadno pride iz njegovih ust, toda kedar po noči v gozdu pri ognji sedi in ima na okoli razstavljenе pasti, takrat je zgovoren in ne zmanjka mu tako naglo govora. Imel je na rami ozek iz verbovih šibinic spleten koš, poln pasti. Ohlapne hlače so mu urezane po stari kmečki kroji. Še pipice ne smemo pozabiti, ktera Terpku nikdar iz ust ne pride.

Slišavši, da grem tudi jaz na polšjo lov, pokimlje z glavó, kakor ne bi mogel razumeti, kako more človek po noči samo gledat hoditi, kakó se žival lovi.

Že se je jela tema delati; netopirji so bili izlezli iz dupel in nizko letaje iskali živeža. Terpek nas privede v globoko dolino,

po eni strani zaraščeno s tisoč let starimi hrasti in gabri, po eni pa opustošeno do same praproti. Na starem pogorišču se družba ustanovi. Terpek strese svoje samostrine iz koša na tla, razklene vsakej posebej železne klešče in jih namaže od znotraj z gnjilimi hruškami, ki jih je bil medpotoma nabral. Tako so storili tudi drugi.

Terpek jih je učil: „Ti pojdi tje nastavit k razklanemu gabru, tam je gabrica polna, že un teden sem jo ogledaval. Ti Tone pa nastavi na verhu, kjer je želod poln. Za-te Pavle in za polhe, ki bodo po tvoji golti polzéli, obrodila je žir v bukovji nad skalo. Ako Luka pride, naj bo nastavil v drobnicevem verhu, jaz že ne hodim lahko daleč iz pasti pobirat, zato bom nastavil tod okoli.“ — Tako je Terpek povelja dajal, svest si svoje moči in oblasti, kakor vojvoda pred bojem. Vsi se razidejo. Terpek nagrabi naročaj pasti in gre tudi nastavljat. Pervo postavi v rogovilo votlega gabra tik luknje, kamor je bila polšica velik kupček želoda, žeri in gabrice nanesla. Tukaj je gotovo eden moj, rekel je Terpek gredé do družega gabra. Derdraje so bežali polhi v dupla, kamor je obsevala Terpkova nažgana terska, ali kedar je ob deblo terčil, poskušaje, ali se bode kaj genilo. Tako prideva zopet na mesto nazaj. Kmaló se zbere vsa družčina. Vsakteri prinese gredoč suhe bersti in jo verže na ogenj, ktereга je bil tudi moj stari Terpek zanetil iz kresilne gobe. Terpek vzdihne, po šegi starih ljudi, vsede se na hlod, natlači pipico tobaka in pravi: „Ravno v tej dolini sva kurila z ranjcim očetom“, prime ogorek in si tobak zažiga, „ko se mi je bilo nekaj čudnega primerilo.“

„Kaj neki?“ pravim jaz, vedoč, da je ta vvod manjega ali večega spomina, kakoršne imajo naši slovenski očetje, stare gerče, noter v sedmo koleno človeškega rodú in tako gosto nabrane, ko „česno na rešti“ ako je dovoljeno po ribniškem priméru govoriti.

Terpek verže v ogenj ogorek, ki ga je doslej vertel in časi malo v pipico podrezal, potegne dva pota posebno veliko dima v usta in pripoveduje: „Ranjki oče moj, Bog jim daj dobro! hodili so tako radi nad polhe, kakor jaz zdaj, če še rajši ne. Jaz sem silil ž njimi, pa so mi zmirom odbijali in rekali: „Le doma bodi, fantè, le doma, nimaš ne obleke ne obutala, zeblo bi te.“ Na zadnje sem jih bil pa le preprosil in v pervo so me s seboj vzeli, ko sem bil kakih deset let star. Tukaj-le sva kurila, prec tu-le pa je stal votel gaber, — ne vem, kdo ga je posekal — kjer so oče imeli spravljene stare pasti in balto. Merzla burja mi je brila okoli ušes, da nikdar tega in tacega. Oče mi pravijo: „Fant! počeni tje-le v žlambor, tam ni burje, pa se boš ugrel; jaz grem, pa polhe pobere, potlej greva domú.“ Obračam zdaj eno stran k ognju zdaj drugo, pa počeni mi je bilo vroče, po drugi sem zmerzoval, zato res zlezem v žlambor. Mavho in polhe nalovljene pa pustim pri ognji.

Burje uisem čutil v zavetji in ni bilo dolgo, da zadremujem. Zbudi me nekovo mikastenje in terganje. Pogledam iz dupla, in hočem prašati: „Oče! ali greva domū? Pa kako me je bilo strah, ko volka zagledam na mestu očeta pri ognji, ki je pridno tergal in žerl, kar sva bila z očetom nalovila. Nihče ne vé, koliko strahú sem prestal tačas. Ako zavpijem, pravim si, pa še mene ugleda, in Bog me varuj! Da bi bil vrečo branil in polhe, to mi še na misel ni prišlo. Kar ti prileti po sreči očetova balta iz gošče volku za uho, da je strahú ogenj prekobalil, pete pobral in že ga ni bilo.“

Terpek zopet debelo in na dolgo potegne tobakovega dima v usta, prime pipico za vrat, in gleda, kaj bode kdo rekel o tem njegovem spominu. Zasliši se pa rayno tedaj šum, kakor da bi kdo po praproti mezgal v dolino: „Če se od volka meniš, volk pride, pravijo“, reče eden izmed polharjev, „morda res gre“. — „Kje ti bo dan današnji volk“, odgovori Terpek, „komaj na zimo pride časi kacega kozliča potipat, ali pa po starega zaspanega psa v vas, pa že je vsa gospoda po konci in vsak zna puško nositi. Njega dni je bilo to vse drugače. Moj ranjki oče so zjutraj zgodaj davek plačat nesli, pa so jih sedem izpodili s prelaza. Pojdi jih iskat zdaj, pojdi!“

„Kaj se prepirate? V lasé, če ste že toliko nalovili, da se ne morete pobogati, čegavo bo véliko“, oglasi se vesel starček iz visoke stelje stopivši z mlajšim tovaršem.

„Lej, Luka! hočejo, da si ti volk“, pravi Terpek.

„Raca-buza-cêna!“, zarohni starček Luka, „že dvajset manj ko sto let božjo travo v zemljo tlačim, pa mi ni še nihče povedal, da bi bil volk, še moja huda mlada ne; le berž sem ž njim, kdor je to zinil, kar spekli ga bomo.“

Prepustivši svojemu pajdašu, da nastavi polhom, vsede se Luka zraven ognja. Mož je, kakor je sam rekel, dvajset manj ko sto let star — kar grozno rad pové — drobnega obraza, jako nagerbanega čela in svetlih živih oči, ki kažejo zmirom vesel obraz in naznanjajo šaljivega lokavega človeka v stari koži.

Ko zagleda mene, pravi: „Ko bi jaz pisati začel, pa bi verjel da se svet izvežuje, študentje že polhe lové. En-te že veš, kako je prav po novem.“

Dovolj časa sem imel opazovati tu ljudi. Sicer pa sem pre-mišljaj sebe in svojo okolico, domislil si marsikak prizor, ki sem ga bral tam ali tam; na zadnje se mi je tudi moj stan romantičen dozdeval. Vedno derdranje, mikastenje in kleščenje po drevji me je domislilo na omenjeno podobo v Valvazorji, kako hudič polhe pase. Zdaj mi je lepa prilika, da izvem, kaj pravijo narodni možjé o tem, mislil sem si in prašal: „Kako je pa tisto, ali verjamete, da hudič polhe goni.“

„To je res, da jih“, odgovori Terpek. „Lejte si no, pa povem eno, kako so moj ded pravili o tem. Doma so bili od Kolpe in so se bili v to puščo priženili; jaz sam ne vem, kaj jim je bilo, menda jih je že babnica, moja stara mati — Bog jej daj nebesa — preslepila, da so šli iz vina na nič. Da moj ranjki oče niso nikoli dalje polhov lovili, kakor do sv. Simon in Juda, in da jaz tudi po tem prazniku nobenega ne maram več ne v past ne v skledo, ne živega ne ubitega, to veste. Tega vam pa še nisem povedal, zakaj. Ranjki moj oče in vsi nekdanji stari ljudje so tako velevali: Vsaka stvar ima kedaj mir in pokoj: pes pri jedi, tič po noči, vsi ljudje v grobu, polh pa po sv. Simon in Judu. Tisti večer pred godom Simon in Juda žene hudič polhe spat; malokteri ostane še kaj časa. Kdor se je hudiča bal in se ni hotel vtikati v njegove reči, tak je že od njega dni v tem času polhe pustil. To se vé, dan danes se ljudje že nobene stvari ne bojé, pa še zlodja ne. — Pri Kolpi si je bil star možec pri stezi, koder so ljudje v malen nosili, kočó postavil, čolnič izdolbel in je prepeljeval ljudi od brega do brega čez Kolpo. Plačevali so mu kaj malega, da je živel, ali v blagu ali v gotovem. Po noči za dnevom svetega Simon in Juda je starec nekdanj terdno spal v svoji koči. Prebudi ga romplanje na okno. Gre na uro tipat, polnoči je še le bilo. „Kdo se bo zdaj vozil, ljudje spé; menda se mi je senjalo“, misli mož in se na drugo uho vleže ter zaspi. Kmaló ga zopet tisto bobnanje zbudi. Vstane, odpre lino in jezno praša: „Kdo je pa?“ — „Pojdi vozit!“ oglasi se nekdo, vidil pa ni nikogar, zakaj tema je bila taka, da človek ni vidil, kam stopiti. „Kdo bo v tacem vozil, zdaj pošteni ljudje spé“. Rekši zaloputne nevoljen oknice. Menda je bil pa že skop in radospraven, kajti premisli se, sname kučmo s klina, zavije se v plašč, vzame veslo sloneče v kotu in odrine pah pri durih. Zunaj je burja pihala, sneg je prašil, tema pa taka, da nikdar tacega. Pritava do čolniča, odveže vrv pri kolu, čaka in gleda, od kod bo stopil kdo v čoln. „Na tej strani sem, le-sem vozi“, oglasi se nekdo na uni strani. Brodnik se vpre in odrine proti uni strani Kerke. V sredi se domisli, da je popred nekaj na okno terkalo, torej je bil gotovo kdo na tem bregu, kako je tedaj, da ga na drugo stran kličejo. Strah ga obide, pa veslá vendar proti drugi strani. Čoln terči na pesek. „Le noter, berž, kjer je kdo!“ pravi čolnar. Tačas pa nekaj zašumi in zaškerblja in zacvili in zdajci je bil čolniček poln skopicema — pa ne ljudi, ampak majhnega, črnega škrata, ki je brodniku noge zadelal do kolen in vse ob njem je žival lazila. Na drugem koncu pa se je vstopilo nekaj tacega, kakor da bi se bil kozel na zadnje noge postavil; dobro se sicer ni razločilo, toliko je pa vidil brodnik, da je nekaj še bolj črnega, kakor noč. Čoln se odrine sam od kraja. „Veslaj“, rekel je kozel, in brodnik je moral tako storiti, ako ni hotel, da njega

in čoln in naložnino Kerka s seboj odnese. Groza ga je bilo pa tako, da mu je kučma v vodo padla, in je še pogrešil ni; jel je moliti tako zvesto, kakor na vernih duš dan. Samega hudirja voziti in še tisto sitno gomezečo stvar — kaj menite — to je želtavo. Žival je lazila in šumela po čolnu, kakor raki v koprivah. „Kaj ko bi bili to polhi“, misli si brodnik, ko se je bližal svoji koči in mu je zmirom bolj strah upadal. „Halo! plačilo“, pravi stari brodnik, ko se je čolnič naslonil na breg, „zastonj ne vozim nikogar o polnoči, celo ne v taki burji; kdor se rad zastonj vozi, naj pride o poldne“. — „Koliko bi rad?“ praša tisti, ki je bil kozlu podoben. — „Kaj ne, saj so to polhi, ta stvar?“ praša na to brodnik. — „Polhi“, odgovori uni. — „No, kar jih bom ubil, ako udarim po tej živi kopici, ti mi bodo za plačo“. — „Le udri!“ — Brodnik vzdigne veslo, zamahne in — lop! trešči po golem plohu. Obleti ga strašen puh, da bi ga bilo skoro znak verglo, polhov in hudiča pa že ni bilo nikjer, le ob Kerki po skalovji se je slišalo dleskanje in pokanje, da je brodniku skozi ušesa letelo. — Pa reci človek potlej, da hudič res polhov ne preganja.“

J. Jurčič.

Staroslovensko berilo.

Stvarjenje sveta.

(Iz F. Miklošičevega starosl. berila.)

Ис прѣва сътвори богъ небо и земля. земля же бѣ невнѣдима и неоустроена. и тьма врѣховъ бездѣны. и доухъ божїи пошлаше съ врѣховъ воды. и реуе богъ да бждеть свѣтъ. и бысть свѣтъ. и видѣ богъ свѣтъ, яко добро. и разлжун богъ между свѣтомъ и между тьмою. и нареуе богъ свѣтъ днь, и тьмъ нареуе ношь. и бысть веуеръ, и бысть за оутра, днь єднїи. и реуе богъ да бждеть тврѣдь посрѣдь воды. и да бждеть разлжуаѣшти между водою и водою. и бысть тако. и сътвори богъ тврѣдь. и разлжун богъ между водою, яке бѣ подѣ тврѣднѣ, и между водою, яке бѣ надѣ тврѣднѣ. и нареуе богъ тврѣдь небо. и видѣ богъ, яко добро. и бысть веуеръ, и бысть за оутра, днь вѣторїи. и реуе богъ да съ сънметъ вода подѣ небссемь въ сънмѣ єднїи, и да съ ѡвнть соуша. и бысть тако. и сънмѣтъ съ вода, яке подѣ небссемь, въ сънмѣ своѣ, и ѡвн съ соуша. и нареуе богъ соушъ земля. а съставы водьныѣ нареуе моря.